

75 років члену-кореспонденту НАН України МОРОЗОВУ Анатолію Олексійовичу

9 травня 2014 року виповнилось 75 років від дня народження директора Інституту проблем математичних машин і систем НАН України, члена-кореспондента НАН України, президента Академії технологічних наук, заслуженого діяча науки і техніки України, доктора технічних наук, професора Морозова Анатолія Олексійовича.

Морозов Анатолій Олексійович — відомий український вчений у галузі інтелектуальних систем управління та інформаційних технологій. Характерною особливістю діяльності А. О. Морозова є сполучення високого наукового рівня виконуваних досліджень з доведенням результатів до їхнього широкого практичного впровадження.

Анатолій Олексійович Морозов народився 9 травня 1939 р. в м. Києві. Закінчив Київський політехнічний інститут (1961 р.), аспіранту-

ру Інституту кібернетики Академії наук УРСР (1972 р.), кандидат технічних наук (1972 р.), доктор технічних наук (1983 р.), професор (1986 р.), член-кореспондент Національної академії наук України (1988 р.), академік Академії технологічних наук Росії (1991 р.), президент Академії технологічних наук України (1991 р.), заслужений діяч науки і техніки України (1991 р.), дійсний член Міжнародної академії інформатики (1995 р.). Його науково-технічні розробки відзначені двома Державними преміями СРСР, трьома Державними преміями України, Премією ЛКСМУ ім. М. Островського, Премією Ради Міністрів СРСР, Преміями НАН України ім. В. М. Глушкова та ім. С. О. Лебедева, орденами Трудового Червоного Прапора, «За заслуги» III ступеня, медалями, Почесними грамотами та відзнаками різних відомств. А. О. Морозов — лауреат Шостої загальнонаціональної програми «Людина року 2009» у номінації «Вчений року».

Трудову діяльність А. О. Морозов розпочав у 1961 р. в Інституті кібернетики Академії наук УРСР на посаді інженера. З 1969 р. працював на посадах начальника лабораторії, начальника відділу, заступника директора, а з 1983 р. — директора Спеціального конструкторського бюро математичних машин і систем Інституту кібернетики Академії наук УРСР, на базі якого в 1992 р. з ініціативи і під керівництвом А. О. Морозова створений Інститут проблем математичних машин і систем Національної академії наук України.

Початком творчої діяльності А. О. Морозова в Інституті кібернетики Академії наук УРСР був

цикл робіт зі створення ряду перших в СРСР автоматизованих систем управління різних класів, таких, як «Львів», «Ритм-2», «Траса», «Марс» та ін. Автоматизована система управління «Ритм-2» була впроваджена й успішно використана в Центрі управління пілотованими космічними польотами, відмінно показала себе в ході реалізації програм «Союз-Аполлон» та ін.

Роботами А. О. Морозова цього періоду, по суті, закладено підвалини подальших фундаментальних досліджень у цій галузі, які відкрили шлях до нових наукових напрямів, зокрема, до створення теоретичних і методологічних основ побудови цехів-автоматів, гнучких виробничих систем, а загалом і створення заводів-автоматів. Конкретними результатами цих теоретичних досліджень стало створення першої в СРСР комплексної АСУ «Ульяновськ», гнучких виробничих систем на НВО «Енергія» (м. Калінінград Московської обл.) та на заводі ім. Петровського (м. Київ).

Видатний науково-організаторський талант А. О. Морозова розкрився при вирішенні проблем з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи. У стислі строки під його керівництвом була створена система моніторингу Дніпровського каскаду, яка дозволила вже у вересні 1986 р. прийняти рішення про забезпечення питною водою населення України, що живе південніше м. Чорнобиль. В період з травня 1986 р. по січень 1988 р. А. О. Морозов безпосередньо керував роботами з цього напрямку в м. Чорнобиль. У 1993 р. під його керівництвом групою вчених України та СНД була розроблена перша «Концепція ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС», яка була затверджена Верховною Радою України.

Отримані А. О. Морозовим результати в галузі інформаційних технологій і теорії прийняття рішень дозволили підійти до створення систем класу Ситуаційний центр для прийняття рішень на державному рівні. Під його керівництвом у 1985 р. створений перший в СРСР Ситуаційний центр (м. Москва), в 2003 р. створений та впроваджений перший в Україні Ситуаційний центр

Міністерства оборони України, системи інформаційного обслуговування народних депутатів «Рада», «Рада-1», «Рада-2», «Рада-3», які впроваджені в законотворчий процес як в Україні (Верховна Рада України, Київська міська рада, м. Дніпропетровськ, м. Харків, м. Донецьк, Крим), так і за кордоном (Узбекистан, Таджикистан).

Під керівництвом А. О. Морозова останнім часом виконані такі розробки світового рівня:

- спільно з ІЕЗ ім. Є. О. Патона НАН України розроблено та впроваджено в унікальних установках електронно-променевого зварювання нового покоління КЛ115, КЛ118, КЛ117 системи управління на основі модельно-орієнтованого управління;

- на основі розроблених методів стиснення, кодування і декодування мовної інформації створено і виготовлено системи конфіденційного зв'язку;

- розроблено спеціальне програмне забезпечення для захисту локальних обчислювальних мереж;

- проведено моделювання нового укриття для Чорнобильської АЕС «Арка» у критичних умовах, за результатами якого внесено зміни в конструкцію укриття.

Анатолій Олексійович Морозов розвинув роботи академіків В. М. Глушкова та В. І. Скуріхіна в галузі автоматизованих систем підготовки та прийняття рішень. Ним створена своя наукова школа.

Результати робіт А. О. Морозова широко висвітлені у провідних наукових журналах, представлялися на всесоюзних і міжнародних науково-технічних конференціях та симпозіумах.

Науковий доробок А. О. Морозова складають більше 330 наукових праць та винаходів, у тому числі 9 монографій, 84 патенти на винаходи.

Анатолій Олексійович Морозов — головний редактор фахового наукового журналу «Математичні машини і системи», очолює спеціалізовану вчену раду з захисту докторських та кандидатських дисертацій за двома спеціальностями.

Серед учнів А. О. Морозова — 14 докторів та 33 кандидати наук.